

LBRIS

We know
books

Ministerul Educației

VICTOR BRATU

ALINA BRATU

ELENA LUPȘA

EDUCAȚIE SOCIALĂ

clasa a VI-a

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

CUPRINS

Educația socială	4	4 Societatea interculturală - valori și principii	50
Competențe generale.	5	Acceptare și respect	52
Competențe specifice		Valorizare și promovare	54
Utilizarea manualului	6	Solidaritate și reciprocitate	56
1 Cultură și diversitate culturală	8	Afirmare și dezvoltare	58
Cultura	10	Proiect - „O întâlnire interculturală”	60
Diversitatea culturală	12	Reflectez	61
Proiect - „Cultuționarul”	14	Sinteză	62
Reflectez	15	Evaluare	63
Sinteză	16	5 Comunicarea interculturală	64
Evaluare	17	Ce este comunicarea interculturală?	66
2 Identitatea culturală	18	Bariere în comunicarea interculturală	68
Moștenirea culturală	20	Comunicarea eficientă	70
Patrimoniul cultural	22	Proiect - „Extratereștrii” de lângă noi	72
Tradiții și obiceiuri	24	Reflectez	73
Identitatea culturală	26	Sinteză	74
Proiect - „Patrimoniul cultural imaterial”	28	Evaluare	75
Reflectez	29	6 Eu într-o lume diversă	76
Sinteză	30	Eu într-o lume diversă	78
Evaluare	31	Drepturile omului și drepturile culturale	80
3 Împreună	32	Cetățeni ai lumii	82
Eu și voi	34	Proiect - „Atlasul drepturilor culturale”	84
Noi și voi	36	Reflectez	85
Împreună	38	Sinteză	86
Societatea interculturală	40	Evaluare	87
Proiect - „Stereotipuri și prejudecăți”	42	Recapitulare. Proiect „Cetățean”	88
Reflectez	43	Autoevaluare. Interevaluare	90
Sinteză	44	Evaluare/Evaluare finală	91
Evaluare	45	Anexa 1	93
Recapitulare - Teatrul Social	46	Anexa 2	94
Autoevaluare. Interevaluare	48	Răspunsuri și rezolvări	95
Evaluare	49	Bibliografie selectivă	96

We know
books

CULTURĂ ȘI DIVERSITATE CULTURALĂ

Ce este cultura? Cultura se schimbă? A cui este cultura și câte culturi există? De ce trebuie apărată diversitatea culturală? Cât de puternică este legătura dintre cultură și comportamentul nostru?

Este foarte posibil ca, până în prezent, să nu-ți fi pus astfel de întrebări. Însă, cu fiecare zi ce trece, înțelegi mai multe din lumea în care trăiești, iar curiozitatea te face să îți dorești să cunoști tot mai multe lucruri. Cultura, caracterizată prin diversitate, este unul dintre lucrurile cărora, având în vedere calitatea noastră de oameni, trebuie să îi acordăm întreaga noastră atenție. Acest fapt este justificat, în primul rând, pentru că aceasta explică, în mare măsură, ceea ce suntem fiecare dintre noi și ceea ce facem, dar totodată pentru că răspunde la multe dintre întrebările pe care ni le punem.

Cuprins

1. Cultura

Cultura ca moștenire umană •
„Cultura” • Cultură și societate •
Cultura nu este unică

2. Diversitatea culturală

Diversitatea culturală • Utilitatea
diversității culturale • Diversitatea
culturală este o moștenire a întregii
comunități • Cum poate fi protejată
diversitatea culturală?

Proiect: Cultuționarul

Reflectez

Sinteză

Evaluare

Ce vei reuși?

- să înțelegi importanța pe care o are cultura pentru fiecare persoană;
- să identifici elemente componente ale culturii;
- să realizezi, împreună cu colegii, o „hartă culturală”;
- să descoperi ce reprezintă „diversitatea culturală”;
- să arăți care este importanța diversității culturale;
- să cunoști diversitatea culturală a celor din jur;
- să contribui la primul tău proiect intercultural;
- să completezi un jurnal intercultural.

Ce știi?

Citește, cu atenție, fiecare dintre enunțurile de mai jos și răspunde prin **DA**, în măsura în care ești de acord sau apreciezi că este un adevăr, și cu **NU**, în caz contrar.

1	Cultura nu este pentru fiecare dintre noi, ci doar pentru cei care își permit.	☐	6	Cultura nu are importanță pentru viața de zi cu zi a unui om.	☐
2	Cultura ne devine accesibilă mai ales prin educație.	☐	7	Pentru ca o societate să se dezvolte, aceasta trebuie să renunțe la tradiții și la obiceiuri.	☐
3	Limba, istoria, obiceiurile, tradițiile etc. reprezintă aspecte ale culturii.	☐	8	Existența diversității culturale este un aspect pozitiv al lumii în care trăim.	☐
4	Copiii, pentru că sunt minori, nu au nevoie de cultură.	☐	9	Fiecare dintre noi trebuie să respecte tradițiile și obiceiurile celorlalți.	☐
5	Societățile contemporane sunt caracterizate de diversitate culturală.	☐	10	Diversitatea culturală trebuie protejată și promovată.	☐

Carte/Film/Web

- Jérôme Clément, *Ce este cultura? În dialog cu fiica mea*, Editura Nemira, 2005 – Judith, eroina cărții, explorează alături de tatăl său fascinantul *univers al culturii*.
- www.google.com/culturalinstitute – platformă dedicată artei și culturii, care găzduiește colecții culturale din peste 1 000 de muzee și instituții culturale ale lumii.

Declarația Universală a Drepturilor Omului

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului

Constituția României

Competențe specifice vizate în principal

- 1.1. Utilizarea corectă a termenilor specifici educației interculturale, cu referire la fapte/evenimente/procese din societatea contemporană
- 3.1. Manifestarea unei atitudini pozitive față de sine și față de ceilalți, față de identitatea culturală proprie și față de identitatea celor care aparțin unor culturi diferite

A **Cultura ca moștenire umană**

Cultura, urmându-l aici pe gânditorul român Lucian Blaga, reprezintă **modul specific de existență umană**, un univers creat de omul însuși, prin care acesta înțelege lumea. Astfel, ea este **moștenirea** care se transmite de la o generație la alta, permițându-le celor mai tineri să se dezvolte conform posibilităților proprii. Totodată, noile generații trăiesc în felul lor această moștenire, pentru a o transmite ulterior celor care le vor urma.

B **„Cultura”**

Cultura este un cuvânt vechi, provenind din latinescul *cultus*, care avea sensul de *cultivat*, de „lucrat pământul” de către un agricultor pentru a obține o recoltă. De aceea, la început, cuvântul trimitea la ideile de dezvoltare intelectuală și de perfecționare a omului, realizate mai ales prin **educație**.

Progresiv, cuvântul a dobândit o semnificație tot mai cuprinzătoare, ajungând să surprindă **toate aspectele activității oamenilor**: obiecte, comportamente, cunoștințe, obiceiuri, tradiții, istorie, artă etc.

C **Cultură și societate**

Oamenii nu trăiesc singuri, ci sunt membri ai unei comunități, iar prin intermediul acesteia, ei devin membri ai unei societăți. Astfel, orice om își însușește cultura în cadrul respectivei societăți. Cu alte cuvinte, **cultura îi aparține întotdeauna unui grup uman** și doar în calitate de membri ai unuia sau ai mai multor grupuri ajungem să o dobândim.

Cultura este astfel reprezentativă pentru un grup uman sau pentru o societate, iar ea este constituită din **tot ceea ce oamenii dețin, gândesc și realizează**.

D **Cultura nu este unică**

Având în vedere conținutul culturii, se poate aprecia că ea este un **mod de a vedea lumea**. Cum însă grupurile umane sunt multiple, aceasta înseamnă că nu există o cultură unică și, prin urmare, este corect să vorbim despre „culturi”. Fiecare grup uman, mai mare sau mai mic, se exprimă într-o manieră diferită, vede lumea „puțin” altfel, așa încât una dintre cele mai importante caracteristici ale culturii este **diversitatea**.

1 **Cultura exprimă omul**

Există multe definiții ale culturii, dar ea se află în această curiozitate a spiritului, în setea de a învăța și a înțelege, care îi permite omului să-și exprime sentimentele și să-și depășească astfel condiția sa de ființă muritoare. (...) Arta ne ajută să uităm timpul și ne dă posibilitatea să transmitem printr-o cercetare profundă și intimă ceea ce înseamnă condiția umană.

(Jérôme Clément, *Ce este cultura?*
În dialog cu fiica mea)

• *Realizează, pornind de la ideile din text, un desen prin care să reprezinti ideea ta despre ceea ce este cultura.*

2 **Cultura este ceea ce prețuim**

Cultura înseamnă ceea ce e important pentru valorile voastre, ceea ce prețuiește fiecare dintre noi în parte. O găsiți nu în funcție de loc sau de gen artistic, de etnia creatorului sau de starea lui socială, de conotațiile religioase sau de mesajul politic. Valoarea stă dincolo de toate acestea și o recunoaștem, de cele mai multe ori, fără să o putem explica și chiar fără să o înțelegem. Important este să acceptăm că există valori culturale pe care, poate, nu le apreciem, dar pe care trebuie să le respectăm pentru că cineva, undeva, le iubește.

(Agenda EU/RO 2006/2007)

• *Pornind de la textul și de la imaginea propuse, construiește o definiție proprie a culturii. Compară definiția ta cu cele realizate de colegii tăi.*

1. Cercetează cu atenție elementele „vizibile” și „mai puțin vizibile” ale culturii, propuse de imaginea de mai sus. Realizează o listă cu alte cinci elemente care crezi că s-ar putea adăuga listei elementelor „mai puțin vizibile”.

Una dintre cele mai cunoscute reprezentări ale culturii este imaginea unui *iceberg*. Astfel, doar o parte din ceea ce intră în componența culturii este vizibilă, multe elemente fiind mai greu de observat, dar având propria lor contribuție, adesea foarte importantă și acestea.

Am putea compara acest fapt cu creșterea și dezvoltarea unui copil. El are nevoie, în primul rând, de o familie, de hrană, de o locuință și de altele asemenea. Dacă nu mâncăm, vom observa, imediat, o schimbare a stării noastre fizice. În schimb, lipsa unei familii fericite, cu toate poate că nu are urmări vizibile imediate, ne va afecta întreaga viață.

În același mod, chiar dacă nu ducem lipsă de nimic din ceea ce ne este necesar pentru a trăi, parcă totuși ne lipsește ceva atunci când nu ascultăm povești, poezie, muzică etc. Cu alte cuvinte, cultura, sub toate aspectele sale, dă seama de ceea ce suntem ca oameni.

2. Construiește un argument prin care să subliniezi faptul că un copil, pentru a se dezvolta pe deplin, are nevoie de cultură.

Lucrăm împreună

Organizați-vă în grupuri de 4-6 elevi pentru a realiza o „hartă culturală” a grupului. În acest scop, pe o coală mare de hârtie, desenați o lume imaginară, în care veți reprezenta ceea ce apreciați că face parte din cultura voastră. De exemplu, un continent sau un alt element geografic va putea fi reprezentat de limba proprie, un altul de religia sau de religiile voastre etc. Expuneți hărțile realizate și prezentați-le colegilor propria „lume”.

Dezbatem

Organizați o dezbatere în cadrul căreia să analizați și să puneți în discuție una dintre următoarele afirmații:

- Copiii au nevoie de cultură și artă încă de la vârste fragede.
- Cultura este ceea ce ne face oameni.

Dicționar

Simbolic: care constituie un simbol, care are caracter de simbol, care servește în calitate de simbol; exprimare a unor idei, sentimente etc. prin intermediul simbolurilor.

A Diversitatea culturală

Diversitatea, la un prim nivel, presupune să acceptăm că **oamenii sunt diferiți**: că nu ne asemănăm ca înfățișare, că fiecare dintre noi are o anumită personalitate etc. Pentru a putea să trăim unii alături de ceilalți, respectăm aceste diferențe.

La un alt nivel însă, diversitatea înseamnă mult mai mult. Oamenii vorbesc limbi diferite, au tradiții și obiceiuri diferite, religii diferite etc. Acest fapt înseamnă că **oamenii au culturi diferite**. Astăzi, suntem mai conștienți decât oricând de acest lucru, așa încât trebuie să recunoaștem că **lumea în care trăim se caracterizează prin diversitate culturală**.

B Utilitatea diversității culturale

Diversitatea culturală creează o lume variată, care mărește numărul posibilităților și îmbogățește capacitățile și valorile umane. Cu cât lumea este mai diversă din punct de vedere cultural, chiar și la nivelul celor mai mici comunități, cu atât mai mult fiecare dintre noi poate descoperi noi și noi opțiuni, moduri diferite de a vedea lucrurile, căi noi de a se exprima pe sine etc.

Identitatea nu este doar personală, ci și socială, fiecare dintre acestea depinzând de cultura sau culturile din care facem parte. Aceasta înseamnă că avem nevoie de diversitatea culturală, fără de care lumea în care trăim ar fi mult mai săracă.

C Diversitatea culturală este o moștenire a întregii umanități

Diversitatea culturală constituie un patrimoniu comun al umanității și trebuie ocrotită și păstrată în beneficiul tuturor oamenilor. Recunoașterea internațională a importanței sale a condus la stabilirea zilei de **21 mai ca Ziua mondială pentru diversitate culturală**.

D Cum poate fi protejată diversitatea culturală?

Diversitatea culturală poate fi protejată și promovată numai dacă sunt garantate drepturile omului și libertățile fundamentale, cum ar fi libertatea de exprimare, informare și comunicare, precum și abilitatea și libertatea persoanelor de a alege modul în care se exprimă din punct de vedere cultural. Egalitatea de șanse constituie astfel un principiu care trebuie recunoscut și respectat și în ceea ce privește diversitatea culturală.

1 Chipurile diversității

1. Precizează, în cazul fiecărei imagini, ce aspect al diversității culturale este prezentat.

2. Caută trei imagini prin care să ilustrezi alte aspecte ale diversității culturale.

Uniți în diversitate. Fiecare dintre noi cunoaște această expresie, aceasta fiind deviza Uniunii Europene. Prin urmare, pentru a promova pacea și prosperitatea, europenii s-au unit, acceptând totodată să-și deschidă spiritul către culturile, tradițiile și limbile atât de diverse ale continentului nostru.

Unitatea în diversitate poate reprezenta însă mai mult, o astfel de idee exprimând modul în care oamenii din întreaga lume ar trebui să se raporteze unii la alții prin perspectiva diversității culturale.

De la valori, obișnuințe și comportamente diferite și până la lucrurile mărunte din viața de fiecare zi, indiferent de etnie, de limba vorbită, de sex, de religie etc., fiecare om contribuie prin unicitatea sa la ceea ce este umanitatea în întregul său. Suntem astfel, cu toții, precum frunzele unui arbore deosebit de bogat. Și așa cum fiecare frunză contribuie la ceea ce este și la cum arată un arbore, tot așa, cu toții, reușim să îmbogățim lumea. Diversitatea culturală se cere astfel protejată și promovată de fiecare dintre noi, în permanență.

- **Rezumă conținutul textului într-o singură frază. Comparați, în perechi, frazele obținute și reformulați potrivit cu aspectele noi sesizate.**

Lucrăm împreună

Organizați-vă în grupe de 4-6 elevi pentru a realiza *Arborele diversității noastre*. În acest scop, pe o coală mare de hârtie, veți desena mai întâi trunchiul unui arbore, acesta reprezentând oamenii în general. Fiecare ramură mai groasă va reprezenta un aspect al diversității (de exemplu, etnia, sexul, limba, religia etc.). În fiecare caz, figurați prin crengi diferențele concrete pe care le puteți pune în evidență (de exemplu, în cazul „limbii”, o creangă va fi reprezentată de „română”, o alta de „maghiară”, o a treia de „franceză” etc.). Pe fiecare creangă, reprezentați după aceea, prin intermediul unor frunze, chiar membrii grupului. La final, afișați în sala de clasă „arborii” obținuți.

Joc de rol

Organizați-vă în mai multe echipe, iar în cadrul fiecăreia dintre ele alegeți un aspect al diversității culturale. În raport cu acesta, realizați o scenetă prin intermediul căreia să îl prezentați colegilor voștri. Dacă aveți posibilitatea, pregătiți un spectacol, pe care să îl susțineți în fața unui public mai numeros.

Dicționar

Patrimoniu: totalitatea bunurilor care aparțin unei colectivități, unui stat etc.; bunuri spirituale care aparțin unui popor sau întregii omeniri; totalitatea drepturilor care pot fi evaluate în bani și a bunurilor materiale la care se referă acestea, care aparțin unei persoane fizice sau juridice.

Ce vom realiza?

Organizați-vă în grupe de 6 elevi pentru a realiza, împreună, un „Cultuționar”. Desigur, cuvântul nu există în nicio limbă, dar am dorit să exprimăm astfel, sintetic, ideea realizării unui dicționar cultural.

Dicționarul cultural pe care urmează să îl realizați presupune, pornind de la lista de mai jos, **să ilustrați fiecare cuvânt prin intermediul uneia sau mai multor imagini care să redea cât mai bine semnificația sa.** Iar pentru ca totul să fie cât mai clar, veți preciza, de fiecare dată, și **definiția propriu-zisă a cuvântului.**

Lista de cuvinte este următoarea: **om, copil, persoană, personalitate, valoare, cultură, limbă, tradiție, obicei, religie, istorie, artă plastică, sculptură, arhitectură, muzică, literatură, film, teatru, operă, port popular, muzeu, expoziție, bibliotecă, monument și basm.** Adăugați acestei liste alte cinci cuvinte care apreciați că au legătură cu ceea ce înțelegem prin cultură.

Ce vom învăța?

În primul rând, faptul că aceeași idee, aceeași semnificație poate fi exprimată în moduri diferite, și chiar mai mult, faptul că ceea ce noi vedem într-un anumit fel, alte persoane pot vedea în cu totul alt fel.

Prin intermediul produsului pe care urmează să îl realizați, veți reuși să vă clarificați și să vă îmbogățiți cunoașterea pe care o aveți în ceea ce privește semnificația acestor cuvinte.

Nu în ultimul rând, veți învăța să explorați modalități creative de realizare a unui produs autentic, pe care îl veți prezenta unui anumit public (limitat la colegii voștri, dar la fel de bine, în măsura în care vă doriți sau identificați o astfel de posibilitate, la un public mult mai larg).

Cum vom proceda?

Primul pas va fi **împărțirea sarcinilor.** De exemplu, o parte a grupei se va putea ocupa de căutarea imaginilor, o alta, de identificarea definițiilor, iar o a treia, de organizarea materialelor sub forma dicționarului.

EXPOZIȚIE

1. Prezentare organizată, publică, a unor obiecte selecționate, pentru a pune în lumină specificul unei activități, realizările unui artist etc. sau în scop instructiv.

2. Loc/clădire special amenajat/amenajată pentru expunerea acestor obiecte.

Expoziție de artă populară românească (Ambasada României din Australia)

Indiferent de modul în care împărțiți sarcinile, înainte de a trece la realizarea efectivă a dicționarului, discutați și puneți la punct modul în care se va prezenta dicționarul vostru. Posibilitățile sunt multiple: sub forma unei cărți, a unui afiș, a unei prezentări electronice sau, de ce nu, chiar a unui material video.

După realizarea dicționarului, discutați pentru a identifica cea mai bună modalitate prin care veți putea aduce la cunoștința colegilor voștri, și nu numai, ceea ce ați realizat. În măsura în care aveți posibilitatea, organizați un eveniment în cadrul căruia să fie prezentate toate „cultuționarile” realizate.

Consultă *Fișa de observare și evaluare a activității și a comportamentului în cadrul proiectului*, Anexa 1, pagina 93.

Gândește-te la ce ai învățat de-a lungul unității de învățare, după care răspunde la următoarele întrebări.

● Care apreciezi că este cel mai interesant lucru despre care ai învățat? De ce?

.....

.....

.....

● Care apreciezi că este cel mai important lucru despre care ai învățat? De ce?

.....

.....

.....

● Există ceva care nu ți-a plăcut? Dacă da, ce anume și din ce cauză?

.....

.....

.....

● Ce anume crezi că vei putea face mai bine de acum înainte?

.....

.....

.....

● Cu cine ai colaborat cel mai bine în cadrul activităților desfășurate?

.....

.....

.....

● Ce alte lucruri ai dori să afli despre temele discutate în cadrul unității de învățare?

.....

.....

.....

Cultura reprezintă o moștenire care se transmite de la o generație la alta și cuprinde totalitatea valorilor materiale și spirituale.

Cultura le permite oamenilor să se înțeleagă mai bine, iar înțelegerea reciprocă face posibil respectul pentru diversitate.

Diversitatea culturală se referă la diferențele care există între diferitele grupuri și societăți umane în ceea ce privește cultura.

A respecta diversitatea culturală înseamnă a o aprecia și a o valoriza, a o vedea ca pe o sursă de bogăție pentru fiecare dintre noi.

Ce am reținut?

Precizează, în fiecare caz, răspunsul corect.

- 1 Data la care se sărbătorește **Ziua mondială a diversității culturale** este:
- 1 decembrie;
 - 9 mai;
 - 21 mai;
 - 1 iunie.

- 2 Protejarea și promovarea diversității culturale exprimă în primul rând:
- existența identității personale;
 - recunoașterea diversității culturale de către stat;
 - existența culturii;
 - garantarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Ce am înțeles?

- 1 Apreciază, într-un text de aproximativ 10 rânduri, de ce păstrarea diversității culturale depinde de măsura în care sunt respectate drepturile omului.
- 2 Cercetează cu atenție colajul alăturat și enumeră în scris cât mai multe elemente de diversitate culturală. Compară propria listă cu cea a colegului/colegei și adaugă elementele pe care tu nu le-ai observat.
- 3 În grupe de patru elevi, construiți o definiție a „diversității culturale”. Scrieți pe tablă definițiile obținute, după care, pornind de la acestea, construiți o definiție comună. Transcrieți în caiete definiția finală.

Poți mai mult!

Jurnalul intercultural

Îți propunem să realizezi, sub acest titlu, pe parcursul clasei a VI-a, un portofoliu dedicat *Educației sociale*. În cadrul acestui portofoliu vei aduna materialele realizate în urma celor două activități precizate mai jos, dar la acestea vei putea adăuga orice alt material pe care îl apreciezi ca relevant din perspectiva educației. Organizarea propriului portofoliu rămâne la propria ta alegere, oferindu-ți posibilitatea de a-ți dovedi și prin aceasta creativitatea și înțelegerea temelor care țin de educația interculturală.

Prima dintre activitățile pe care ți le propunem presupune ca dintre toate experiențele tale interculturale din fiecare săptămână (în măsura în care trăiești astfel de experiențe) să o alegi pe cea mai interesantă și să o prezinți

într-o formă la libera ta alegere (poate fi vorba despre un text, o fotografie sau orice altceva ce consideri că reușește să surprindă ceea ce ai trăit). Periodic, atunci când timpul o permite, prezintă-le colegilor propriile experiențe.

A doua activitate, care va fi alta pentru fiecare unitate de învățare, presupune ca, organizați în echipe, să realizați diferite materiale. Pentru început, realizați un colaj cu titlul *Diversitatea culturală*, în cadrul căruia să surprindeți ce reprezintă aceasta, dar și beneficiile sale. Expuneți în sala de clasă colajele obținute și fotografiați-le pe cele mai interesante pentru a le putea lista și adăuga *Jurnalului intercultural* propriu.

Consultă *Fișa de observare și evaluare/autoevaluare a portofoliului personal*, Anexa 2, pagina 94.

